

Yashenko I. A. Psychophysiological features fingering-positional thinking accordionist.

The text of the abstract the operation of musical thinking within button accordionist fingering positionality as a rationally-oriented aspects of performing technology button accordionist. The idea that rational finding keyboard- fingering game models in the game on multi-row button accordion with certain physiological and psychological conditions that give absolute advantages in the study of musical works and contribute to the formation of highly stable and musical performances. Terms of mastering the principle of multi-positionally fingering method of playing the button accordion is a multi such as: physiological condition caused by performing specific anatomical features button accordionist hand, as the principle of position-location consecutive finger position-said statement musical gaming on the keyboard; psychological conditions of multi-position-game activates fingering-position thinking and systematize the process of realization of musical textures work. Multi-positional fingering method that promotes artistic and aesthetic maturity and technical skill button accordionist is an indicator of professionalism concert performer today reflects the natural technological evolution commonplace round performing arts. Review of the problem of forming fingering culture button accordionist by studying and understanding the characteristics of the physiological structure of the game system and physiological mechanisms of coordination in the process of playing the instrument makes it possible to significantly expand knowledge musicians in the plane of the anatomical and psycho-physiological component performing the process, helps the conscious choice of more advanced fingering decisions in turn streamline how psychological processes of thinking, feeling and movement in general.

Keywords: thinking, fingering, position and performance, the button accordionist.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. мист., проф. Сташевський А. Я.

УДК 738 (477.61)

С. А. Шпетна, І. К. Хоршева

РОЗВИТОК ГОНЧАРСТВА НА ЛУГАНЩИНІ

Кераміка є самобутньою ділянкою культури кожного народу. Дивлячись на розвиток керамічного та гончарного мистецтва будь-якої країни, можна простежити її історичну долю, адже посуд – це завжди певною мірою відображення дійсності. Гончарне мистецтво України та

Луганщини, перш ніж сформуватися повністю, мало довгу історію та шлях до становлення. Витоки гончарного мистецтва Луганського регіону – цікаве питання в контексті вивчення історії кераміки України.

Визначні науковці приділили немало уваги гончарству. Питання виникнення керамічного мистецтва в Україні є результатом наукових розвідок В. Хвойка, С. Риждова, Н. Бурдо, М. Видейка.

Мета цієї статті полягає у з'ясуванні об'єктивних умов історії виникнення гончарства на території Луганщини.

В українській культурі, як і в інших східнослов'янських країнах, не існувало кераміки як окремої одиниці мистецтва. У цьому не можна вбачати відсталість чи нерозвиненість системи української культури, оскільки вона була більш схильною до інших способів художнього освоєння світу. Проте українська культура завжди мала потребу в кераміці, про яку багато чого стало відомо вже з розповідей мандрівників і робіт народних майстрів. На думку О. Пошивайла, коли потреба у зображальному мистецтві керамістів стала усвідомлена й у різних формах почала завойовувати свій простір у культурі, то тільки тоді вона набула тих прав, що й інші феномени культури [1, с. 21].

Кераміка в усі часи була великою цінністю й мала надзвичайне культурне й громадське значення на кшталт школи, й безпосередньо давала масам знання, уміння, досвід. Опішнянські керамісти зазначають, що чим світліші часи, тим буйніший розквіт національного життя, тим більше з'являється матеріалу для гончарної творчості, яка стає найвірнішим дзеркалом почувань, ідей та змагань, якими люди жили в даний час [2, с.13].

Виробництво керамічних виробів як забава, спосіб осмислення світу, схильність до відтворення в формах і вигинах – все це спонукало до відтворення почуттів у гончарстві, зокрема через народні мотиви квітів та лоз на глечиках чи кухлях. Однак початок розвитку кераміки ми можемо співвіднести лише з побутовою необхідністю, а вже пізніше з естетичною формою відображення дійсності.

На сьогодні ми можемо розглядати народні вироби як зародки кераміки на теренах України, але якщо у виробі присутні елементи первісної людини, то він належить до періоду зародження державності. З іншого боку деякі науковці, зокрема Б. Магомедов, стверджують, що ми зовсім не маємо інформації про початки української кераміки, коли, де, в якій формі почалося автентичне виготовлення посуду, це питання на його думку не має відповіді. Але, не дивлячись на різноманітність гіпотез, все ж таки більшість учених дотримується думки, що кераміка в Україні пішла від давніх народів, що мешкали на теренах України [3, с.10].

Технологія виготовлення кераміки з прадавніх часів практично не змінилася й передбачає: а) добування і приготування глини; б) виготовлення посуду та кахлів; в) випалювання.

Технологія залишається спільною для всієї території України. Розмальовують вироби пензлем, орнамент малюють рильцем на поверхні

підсушеної, ще не випаленої посудини.

Гончарний круг став великим досягненням, яке дозволило створювати симетричні, рівномірно широкі або, навпаки, завужені вироби з різноманітним форм та силуетів. З мокрої, добре перемішаної глини, досвідчений гончар за декілька хвилин міг зробити келих, чашку або іншу необхідну річ.

На території Луганщини у селі імені Пархоменка існує центр гончарства, який був на той час на Донбасі найбільшим осередком українського гончарства. Батько Олександра Пархоменка теж був гончарем. У його хаті, що є музеєм, половина експозиції присвячена саме гончарству. За переписом ХІХ століття, чи не у кожному дворі був свій майстер, а глеки продавали по всій лівобережній Україні, Воронезькій, Ростовській областях.

Триста п'ятдесят років тому за розпорядженням Запорізького кошу козаки поселилися в селі між глиняними горами. Кошовий наказав запорожцям «суворо стежити за перелазами турецько-татарської орди» та донськими козаками. Козаки облаштували тут зимівник. Початкова назва поселення невідома. Перші згадки про назву «Макарів яр» стосуються переселення в ці краї відставного козацького старшини Макара Безрідного. З ним пов'язують розвиток поселення. У ті часи козаки знаходять тут поклади глини, матеріалу, що ідеально підходить для створення посуду.

Процес створення горщика надзвичайно копіткий. Тут потрібна вправність рук, відчуття й одухотворення глини та любов до неї. Глина має 10 років пролежати під вітрами та дощами, потім її вимішують, формують глек на крузі, добу випалюють.

Чотири старовинні ще козацькі горни для гартування посуду збереглися на березі однієї з річок села. Недоглянута спадщина пращурів із кожним днем ризикує обвалитися у воду, у той час як такі печі не збереглися більш ніде в Україні. Місцеві мешканці кажуть, що ще два роки тому тут можна було побачити отвори, куди закладали дрова, тепер тут zostалися тільки камери, де пеклися глеки.

На початку ХХ століття майстри виробляли сто тисяч горщиків на рік на суму в чотири тисячі карбованців, що було значним вливанням до сільської казни.

Горщики для молока мали на днищі виступ у формі зсіченого конусу, що звався «пуп». Звичай робити таке заглиблення дійшов з давніх часів. Наші пращури вважали його символом родючості. Пуп пов'язує матір з дитиною, а глечик з його вмістом. Такі горщики розкуповували на ярмарках набагато швидше, аніж звичайні. Уважалося, що тоді в молоці утворюється більше вершків. Якщо господиня не мала вершків, то винуватили гончара за погані горщики, а якщо глек був з «пупом», то у відсутності сметани винувата була господиня.

Горщики, зроблені у Макаровому Яру, вирізняються простотою та досконалістю. Розпису та полив'яного глянцю тут не робили, бо для

цього треба було використовувати порошок свинцю, що був шкідливий для здоров'я. Інколи розписували ангобами – різнобарвними глинами. У другій половині XIX століття на все село налічувалося двісті тридцять дев'ять гончарів. Майстри жили чи не в кожному дворі. На їх подвір'ях була спеціальна яма, так звана «груба». Сюди накидали глину, додавали води, довго місили її ногами та били палицями, аби вона була повністю пластичною та не мала камінців, що спричинили б брак посуду. Після такого довгого перебирання глина вважалася придатною для гончарювання. Її скатували у так звані «балабухи», і вони чекали на руки гончара.

Таїса Блюм, директор історико-меморіального музею ім. О. Пархоменка писала, що приходили вчені та говорили, що ця форма є у художників правилом золотого зрізу [4, с. 105].

Макарів Яр до початку XX століття залишався найбільшим гончарним центром на Донбасі. Однак із приходом більшовиків гончарне мистецтво занепадає, настає індустріалізація й робочі руки стрімко перетікають на заводи та фабрики промислового регіону. До того ж гончарство підпадає під немилість влади як прояв українського націоналізму. Гончарну школу села після стрімкого злету початку XX століття закривають, її директора репресують. Тільки з кінця минулого століття в селі відродили навчання дітей промислу пращурів. Гончарна школа «Відродження» діє у старому будинку відомого в селі, а нині покійного гончара Артюшенка. Дітлахи з цікавістю вивчають гончарне мистецтво, ліплять не лише глечики, а й свистунці під дбайливим оком майстра Миколи Павлюка. Піч для випалювання глеків побудована за старовинними традиціями: усі боки виходять суворо на сторони світу. На сході намальовані півні, що зустрічають сонце, на заході сови, що є птахами ночі.

Людмила Овчаренко вказує: «Макарів Яр, більше відоме луганчанам як село імені Пархоменка, має великі ресурси, котрі можуть бути використані в туризмі. Зокрема в комплексі туристичних послуг з організації та проведення турів пізнавального характеру, сільського, зеленого туризму, екотурів, а також як самостійна послуга організації історико-тематичних екскурсій, де буде презентована історія заселення цієї місцевості» [5, с. 538].

Отже, кераміка, яка відома з глибокої давнини, є важливою, віднайденою людиною цінністю. Вона має свою історію: ручне виготовлення, винахід гончарного круга в третьому тисячолітті до нашої ери, що дозволило значно прискорити та спростити процес формовки виробу, сучасні технології виробництва керамічних виробів, які дозволяють створювати величезний асортимент різних форм та квіткових відтінків для будь-якої галузі сучасного побуту.

Без сумніву питання, пов'язані з розвитком гончарства та гончарних шкіл на сучасному історичному етапі, не вичерпані, а тому потребують подальшого дослідження.

Література

1. Пошивайло О. Український Керамологічний Журнал. – № 1–4, Полтава: Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, 2005. – 32 с. **2. Українська** керамологія: Національний науковий щорічник : Українське гончарство доби козацтва / за редакцією Олесь Пошивайла. – Українське Народознавство, 2011. – Кн. III. – Т. 1. – 264 с. **3. Пошивайло О. М.** Етнографія Українського гончарства: лівобережна Україна: автореф / О. М. Пошивайло – К. :, 1994. – 50 с. **4. Овчаренко Л.** Из истории Макаровояровской керамической кустарно-промышленной школы / Людмила Овчаренко / / Историческая память: Научный сборник. – Х. : АСМИ, 2004. – № 2. – С. 100-113. **5. Овчаренко Л.** Деятельность Славяносербского уездного земства Екатеринославской губернии, направленная на развитие крупнейшего центра гончарного промысла на грани Слободской Украины и Донщины – с. Макариев Яр (1902-1915) / Людмила Овчаренко / Народоведческие тетради. – 2009. – № 3-4. – С. 537-548.

Шпетна С. А., Хоршева І. К. Розвиток гончарства на Луганщині.

У статті охарактеризований окремий етап розвитку гончарства на Луганщині. Розглянуто основні принципи виробництва глиняного посуду. Визначено, що не дивлячись на різноманітність гіпотез, все ж таки більшість учених дотримується думки, що кераміка в Україні пішла від давніх народів, що мешкали на теренах України. У статті акцентовано увагу на історії виникнення козацького поселення «Макариєв яр» та подальшої трансформації назви села з метою відновлення та розширення генетичної пам'яті роду першого гончара. Простежено основні та фундаментальні етапи становлення гончарства в Україні як окремого виду мистецтва на прикладі макариєв'ярівської гончарної школи. З'ясовано об'єктивні умови виникнення гончарства на території Луганщини. Проаналізовано роботи таких науковців як О. Пошивайло, Л. Овчаренко. Визначена необхідність подальшого дослідження гончарства Луганщини як невід'ємної складової розвитку сучасного українського мистецтва.

Ключові слова: гончарство, Луганщина, гончарна школа.

Шпетная С. А., Хоршева И. К. Развитие гончарства на Луганщине.

В статье охарактеризован отдельный этап развития гончарства на Луганщине. Рассмотрены основные принципы изготовления глиняной посуды. Определено, что не смотря на разнообразие гипотез, все же большинство ученых придерживается мысли, что керамика в Украине происходит от древних народов, что проживали на территории Украины. В статье акцентировано внимание на истории возникновения козацкого

поселения «Макаров яр» и дальнейшей трансформации названия села с целью восстановления и расширения генетической памяти рода первого гончара. Прослежены основные и фундаментальные этапы становления гончарства как отдельного вида искусства на примере макаровояровской гончарной школы. Выяснены объективные условия возникновения гончарства на территории Луганщины. Проанализированы работы таких учёных как О. Пошивайло, Л. Овчаренко. Определена необходимость дальнейшего исследования гончарства Луганщины как неотъемлемой составляющей развития современного украинского искусства.

Ключевые слова: гончарство, Луганщина, гончарная школа .

Shpetna S. A., Horsheva I. K. Upswing pottery on Luganschine.

In the article the authors characterized and determined a separate stage of pottery in Luhansk region, especially, they separated and thoroughly studied the pottery craft in the modern village, which nowadays is named after Parkhomenko. The scientific work describes and explained the main principles of pottery production. The authors also talk about the specificity of ceramic products. The article stipulates that in spite of the fact that there is a huge variety of theories, the majority of scientists support the opinion that Ukrainian ceramics started its development from the time of ancient civilizations, which lived on the territory of modern Ukraine. In the article much attention is focused on the history of the Cossack settlement „Makariv Yar” and further transformation of the village’s name in order to restore and expand the genetic memory of the first potter. The history of the village’s pottery indicates the immortality of traditions. The authors prove that at that time „Makariv Yar”, which was situated in Donbass, was the biggest center of Ukrainian pottery. Therefore, an attempt to trace the main and fundamental stages of Ukrainian pottery development as a separate kind of art, on example of makariv'yarivskoyi school of pottery. Also the attempt to find out the objective conditions of pottery appearance on the territory of Lugansk region, was made. Taking into consideration the works of such scholars as A. Poshyvaylo, L. Ovcharenko, the authors concluded that modern ceramics has all opportunities for further development, and therefore there is an urgent need for further study of Lugansk region pottery, as an integral part of modern art of Ukraine.

Key Words: goncharstvo, Luganschina, a pottery school.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. архіт., проф. Шулик В.В.